

РОЗДІЛ 6

ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО; АГРАРНЕ ПРАВО; ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО; ПРИРОДОРЕСУРСНЕ ПРАВО

УДК 349.6: 347.44

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2026-2/32>

КОРПОРАТИВНІ СПОРИ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ПРАВІ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА

CORPORATE DISPUTES IN ENVIRONMENTAL LAW: CONCEPT AND LEGAL NATURE

Аргат Я.П., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0003-2993-9735

Обіюх Н.М., к.ю.н.,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Білоцерківський національний аграрний університет
orcid.org/0000-0001-8875-1658

У статті досліджується проблема корпоративних спорів у екологічному праві, їх поняття, значення та правова природа крізь призму концепції сталого розвитку та екологізації бізнесу.

Проаналізовано поняття та ознаки корпоративних екологічних спорів. Обґрунтовано, що предметом корпоративних екологічних спорів є невиконання компаніями та корпораціями міжнародних угод щодо скорочення парникових викидів, недотримання практики щодо запобігання промислового забруднення, порушення вимог екологічних дозволів чи ліцензій. Суб'єктами корпоративних спорів можуть виступати держава, акціонерні компанії, господарські товариства, інвестори, громадські екологічні організації.

Встановлено, що основними факторами, які зумовлюють проблему корпоративних екологічних спорів, є: суворі правила, пов'язані з корпоративним управлінням; активні інвестори, які висловлюють свої вимоги стосовно екологічних цілей та корпоративної відповідальності компанії; порушення екологічних зобов'язань за комерційними угодами.

У статті розглянуто основні види корпоративних екологічних спорів, зокрема: спори щодо проблеми зміни клімату; спори про грінвошинг; спори щодо проектів з відновлюваної енергетики. Таку класифікацію корпоративних спорів запропоновано на основі аналізу предмета та суб'єктів комерційних спорів.

В умовах розвитку відновлюваної енергетики слід звернути увагу на спори щодо проектів з відновлюваної енергетики, що виникають через порушення комерційних угод щодо будівництва енергетичних об'єктів, таких як вітрових та сонячних електростанцій, а також недотримання процедури оцінки впливу на довкілля та сертифікації, які є обов'язковими для здійснення таких проектів.

Також розглянуто поняття та специфіку енергетичних корпоративних спорів. Встановлено, що підставами виникнення таких спорів є порушення вимог інвестиційних договорів, зокрема, стосовно проектів з відновлюваної енергетики, за участю органів державної влади та інвесторів, а також порушення зобов'язань щодо виконання договорів про спільну діяльність в енергетичній галузі.

Ключові слова: екологічна відповідальність, екологічні ризики, зміна клімату, корпоративні спори.

The article examines the problem of corporate disputes in environmental law, their concept, meaning and legal nature through the prism of the concept of sustainable development and greening of business.

The concept and features of corporate environmental disputes are analyzed. It is substantiated that the subject of corporate environmental disputes is the failure of companies and corporations to comply with international agreements on reducing greenhouse emissions, failure to comply with practices to prevent industrial pollution, violation of the requirements of environmental permits or licenses. The subjects of corporate disputes can be the state, joint-stock companies, business partnerships, investors, public environmental organizations.

It is established that the main factors that determine the problem of corporate environmental disputes are: strict rules related to corporate governance; active investors who express their demands regarding the environmental goals and corporate responsibility of the company; violation of environmental obligations under commercial agreements.

The article considers the main types of corporate environmental disputes, in particular: disputes regarding the problem of climate change; disputes about greenwashing; disputes about renewable energy projects. This classification of corporate disputes is proposed based on analysis of the subject and participants of commercial disputes.

In the context of renewable energy development, attention should be paid to disputes regarding renewable energy projects that arise due to violations of commercial agreements for the construction of energy facilities, such as wind and solar power plants, as well as due to violations of the environmental impact assessment and certification procedures that are mandatory for the implementation of such projects.

The concept and specifics of energy corporate disputes are also considered. It has been established that the grounds for the emergence of such disputes are violations of the requirements of investment agreements, in particular, regarding renewable energy projects, with the participation of state authorities and investors, as well as violations of obligations to fulfill agreements on joint activities in the energy sector.

Key words: environmental responsibility, environmental risks, climate change, corporate disputes.

© Аргат Я.П., Обіюх Н.М., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Постановка проблеми. Проблема корпоративних екологічних спорів є досить важливою у зв'язку із поширенням впливу корпорацій та великих компаній на довкілля, що призводить до забруднення навколишнього середовища та руйнування природних екосистем. З правової точки зору корпоративні спори в екологічному праві тісно пов'язані з питанням корпоративної екологічної відповідальності, яка є невідомою складовою сталого бізнесу. На даний час в міжнародному праві вже розроблено окремі механізми щодо посилення екологічної відповідальності комерційних організацій та звітності за здійснення заходів щодо запобігання промислового забруднення та скорочення викидів вуглецю. Такі механізми є важливими для мінімізації шкідливого впливу компаній на стан довкілля із врахуванням екологічних потреб та інтересів суспільства. Але разом з тим проблематика правової природи корпоративних екологічних спорів все ще залишається мало дослідженою, що становить інтерес для наукового пізнання.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень показує зростання уваги вітчизняних та зарубіжних науковців до проблематики корпоративних спорів в екологічному праві, що обумовлено появою значної кількості таких спорів та необхідності врегулювання судових і позасудових процедур їх вирішення. Окремі аспекти щодо правового регулювання корпоративних екологічних спорів розглядаються у працях М. Buhler, F. Bogio (досліджено питання арбітражного вирішення корпоративних екологічних спорів), М. Prothero (розглянуто причини виникнення екологічних конфліктів за участю корпорацій та їх особливості, вплив діяльності корпорацій на довкілля та корінне населення), М. Angelini та S. Finizio (проаналізовано поняття та особливості корпоративних спорів, пов'язаних з кліматом). У працях Д. Задахайла та С. Вольвич розглядаються ознаки грінвошингу, його правове розуміння, а також європейське законодавство щодо запобігання грінвошингу.

Метою статті є дослідження поняття та юридичних ознак корпоративних спорів в екологічному праві, визначення їх окремих видів на основі аналізу норм міжнародного екологічного та комерційного права.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні діяльність великих компаній та корпорацій має значний вплив на довкілля. Це пов'язано із такими аспектами діяльності, коли виробництво призводить до забруднення повітря, води та ґрунтів, надмірних викидів вуглекислого газу, тим самим посилюючи проблему зміни клімату. Звичайно, у міжнародному праві вже напрацьовані певні механізми обмеження парникових викидів та подолання промислового забруднення, але корпорації все ж таки порушують екологічні правила та вимоги, і це призводить до виникнення значної кількості корпоративних спорів у сфері охорони навколишнього середовища.

Корпоративні спори – це спори, що виникають прямо чи опосередковано внаслідок створення та діяльності компанії. Корпоративні спори стосуються акціонерів, членів керівних або наглядових рад, самої компанії або будь-якої їх комбінації. Підставами виникнення корпоративних спорів є порушення статуту або корпоративного договору, чи невиконання компанією умов комерційних договорів, укладених із партнерами.

Потенційні джерела конфлікту охоплюють питання, які пов'язані із самим бізнесом (стратегічні пріоритети, питання щодо здійснення корпоративних прав, контроль та управління компанією) та особливостями корпоративної поведінки. Що стосується екологічних аспектів діяльності, акціонери можуть вдаватися до механізмів вирішення спорів, щоб змусити компанії враховувати питання зміни клімату під час прийняття господарських рішень [1].

Слід зазначити, що екологічні конфлікти досягають рекордно високого рівня через різні міжнародні угоди, підписані країнами (наприклад, Паризька угода 2015 року),

та їх подальші зобов'язання, а також тиск неурядових організацій на компанії щодо охорони довкілля та атмосферного повітря. Вони еволюціонували від регіональних конфліктів до міжнародних торговельних та корпоративних спорів.

Переважно предметом корпоративних екологічних спорів є невиконання корпораціями вимог міжнародних угод щодо обмеження чи скорочення парникових викидів, недотримання практики щодо запобігання промислового забруднення, порушення вимог екологічних дозволів чи ліцензій (наприклад, щодо процедури транскордонної оцінки впливу на довкілля).

Можна назвати такі основні фактори, які зумовлюють проблему корпоративних екологічних спорів, та є важливими для компаній з точки зору планування та управління екологічними ризиками:

по-перше, жорсткіші правила, тобто уряди різних країн запроваджують для великих корпорацій більш суворі правила, пов'язані з корпоративним управлінням, що стосується розкриття інформації про кліматичні ризики та вимоги щодо сталого ведення бізнесу;

по-друге, активні інвестори – коли зацікавлені сторони та інвестори чіткіше висловлюють свої вимоги стосовно дотримання компаніями екологічних цілей та корпоративної відповідальності, а в разі їх порушення інвестори можуть відкликати свою підтримку або ініціювати судові спори;

по-третє, порушення договорів – коли зобов'язання щодо екологічних цілей все частіше включаються в умови договору, особливо в угоди про злиття чи поглинання, а порушення цих зобов'язань може призвести до корпоративних юридичних спорів [2].

На сьогодні корпорації мають особливі права та обов'язки, що регулюються законами та міжнародними угодами. Екологічна складова є важливою сферою діяльності компаній, тому досить часто комерційні угоди містять положення про екологічні зобов'язання та екологічну відповідальність. Серед низки зобов'язань, з якими пов'язана діяльність корпорацій, є необхідність їх участі у скороченні парникових викидів, у проектах «зеленого розвитку», використання відновлюваних джерел енергії тощо.

З огляду на сучасні проблеми, такі як лісові пожежі, промислове забруднення атмосферного повітря, земель, водних та інших природних об'єктів, питання екологічної відповідальності корпорацій за наслідки для навколишнього середовища, що виникають в процесі промислової діяльності, має особливе значення.

Підвищуючи актуальність дискусії, корпоративна екологічна відповідальність перетинається з різноманітними аспектами, що охоплюють правові рамки, регуляторні механізми, корпоративну етику та принципи сталого розвитку. Взаємозв'язок між корпоративними діями та їхніми екологічними наслідками вимагає ретельного вивчення для розроблення спеціальних норм і принципів корпоративної поведінки для збереження навколишнього середовища [3, с. 39].

Одним із перших та найбільш відомих прикладів корпоративних екологічних спорів є справа компанії «Peabody Energy». Компанія Peabody Energy та її діяльність в регіоні Блек-Меса, штат Аризона, показує здатність корпоративної влади уникати відповідальності за екологічну шкоду. Ця справа має тривалу історію і до теперішнього часу спір про завдані компанією екологічні збитки залишається невирішеним.

В 1960-х роках компанія «Peabody» уклала договір оренди земельних ділянок з місцевою радою племен Навахо та Хопі. При цьому громада була стурбована щодо впливу шахти на водопостачання та осквернення релігійних місць. Угоду підписали від імені федерального уряду за рішенням місцевої плеємної ради, але без проведення публічних слухань, як це належить за законом. В угоді йшлося про право енергетичної компанії видобувати підземні води та в середньому 14 млн. тонн вугілля на рік.

Кар'єрний рудник працював з 1965 по 2005 рік і викачував приблизно 45 млрд. галонів підземних вод з Блек-Меси для транспортування вугільного шламу (суміш дрібних частинок та води). Ці підземні води були відібрані з піщаникового водоносного горизонту, одного з небагатьох джерел води у Сполучених Штатах, яке природним чином відповідає вимогам Агентства з охорони довкілля щодо якості питної води. Цей водоносний горизонт також був єдиним джерелом питної води для жителів даного регіону. Видобуток підземних вод разом з діяльністю вугільних шахт призвели до значного скорочення запасів питної води у підземних водоносних горизонтах, що стало основною проблемою для місцевого населення.

У випадку компанії Peabody «Закон про очищення та рекультивування відкритих гірничих робіт» вимагає моніторингу та очищення території від наслідків після завершення гірничих робіт [4]. Ситуація з вугільними шахтами компанії «Peabody Energy» показує сильну сторону корпоративного права, коли інвестори диктують свої правила, а інтереси корпорації стоять вище за інтереси місцевих громадян, що призводить до порушення їх екологічних прав.

Розглянемо основні категорії корпоративних екологічних спорів та їх особливості.

Спори щодо проблеми зміни клімату

Навколишнє середовище становить основу для життя живих організмів і зміни, які відбуваються в ньому, можуть становити загрозу для життя людини і всього живого на планеті. Проблема зміни клімату продовжує існувати, незважаючи на зусилля держав проводити свої кліматичні програми та досягати своїх кліматичних цілей стосовно скорочення парникових викидів та впроваджувати «зелені» безвуглецеві технології. У зв'язку з цим продовжують виникати суперечки внаслідок порушення вимог у сфері міжнародного кліматичного права та внутрішнього законодавства, яке передбачає механізми щодо обмеження парникових викидів.

Згідно з Паризькою угодою суперечки щодо зміни клімату є широкими та включають правові конфлікти, які можуть виникнути через наслідки зміни клімату та невиконання договорів у сфері зміни клімату, таких як Рамкова конвенція ООН про зміну клімату та Паризька угода.

Немає єдиного в екологічному чи міжнародному праві визначення спорів, пов'язаних зі зміною клімату. У звіті Міжнародної торгової палати «Вирішення спорів, пов'язаних зі зміною клімату, шляхом арбітражу та альтернативного вирішення спорів» такі спори визначаються як «будь-який спір, що виникає внаслідок або у зв'язку з наслідками зміни клімату та політики щодо зміни клімату, Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату та Паризької угоди» [5]. Зазвичай корпоративні спори щодо зміни клімату розглядаються за такими видами: 1) договірні спори між комерційними сторонами (хоча ці спори є договірними, вони можуть стосуватися як державних установ, так само і інших зацікавлених сторін); 2) спори між інвесторами та державами, що виникають за інвестиційними договорами.

1. *Договірні спори, пов'язані зі зміною клімату.* На даний час все частіше можна побачити положення про розподіл ризиків у комерційних договорах, пов'язаних зі зміною клімату. Наприклад, конкретні заяви та гарантії щодо питань зміни клімату містяться в контрактах для здійснення енергетичних, гірничодобувних та будівельних проєктів. Багато компаній зобов'язані також враховувати вплив кліматичних ризиків у своїй фінансовій звітності та виконувати свої аудиторські зобов'язання. За аналогією заяви та розкриття інформації, що стосуються кліматичних питань, зараз використовуються в угодах M&A. Тобто великі компанії у своїх контрактах передбачають екологічні показники, які повинні бути досягнуті при здійсненні комерційної угоди, зокрема, це стосується досягнення цілей нульового рівня викидів та запобігання промислового забруднення.

2. *Спори щодо торгівлі викидами та вуглецевого сліду.* Через запровадження схем торгівлі викидами виникла низка договірних комерційних спорів, і для вирішення таких спорів часто використовується міжнародний арбітраж. Багато держав запровадили схеми торгівлі парниковими викидами для виконання зобов'язань відповідно до Паризької угоди. За цими схемами регульованим компаніям, діяльність яких переважно спричиняє високий рівень викидів, виділяється обмежена кількість квот на викиди, що представляють певну кількість викидів парникових газів. Якщо компанія перевищила ліміт квот на викиди, вона може купити в іншій компанії додаткову кількість квот на викиди, якщо це дозволено в рамках національного законодавства.

Окрім обов'язкових схем торгівлі викидами, все більша кількість підприємств запроваджує схеми компенсації викидів вуглецю. Вони спрямовані на пом'якшення впливу компанії на довкілля, а також на дотримання принципів сталого розвитку та досягнення нульового рівня викидів. За цими схемами компанії переважно купують добровільні кредити на скорочення викидів вуглецю для компенсації своїх викидів. Такі програми вуглецевого кредитування пов'язані з інвестиціями в екологічні проєкти. Типові інвестиції включають технології чистої енергії, екологічну переробку відходів, або інвестування в лісо-відновлення. Прогнозується, що добровільний ринок компенсації викидів вуглецю досягне майже 200 млрд. доларів США до 2030 року [6]. Ці схеми торгівлі викидами та компенсації викидів вуглецю вже призводять до зростання спречок щодо ринку вуглецю та грінвошингу. Багато з таких спорів є предметом міжнародного арбітражу.

3. *Спори щодо торгівлі на вуглецевому ринку.* Такі спори часто стосуються торгівлі вуглецевими квотами. Зокрема, суперечки можуть виникати щодо того, як визначаються викиди вуглецю за квотами. Ця галузь ще тільки зароджується і поки що не врегульована. Як наслідок, існують значні можливості для суперечок щодо: справжньої кількості викидів, вироблених або яких можна уникнути; належний розрахунок вуглецевих квот, кредитів та компенсацій; вартість вуглецевих квот та чи зменшують проєкти викиди парникових газів і якою мірою.

Багато угод про торгівлю викидами містять арбітражні положення. Типова угода Міжнародної асоціації торгівлі викидами (IETA) щодо торгівлі на вуглецевому ринку ЄС містить арбітражне застереження, що надає сторонам можливість вибрати між Правилами ICC, UNCITRAL¹ або Екологічними правилами Постійного арбітражного суду (PCA). Таке широке використання арбітражних положень у типових угодах стосовно торгівлі на вуглецевому ринку, свідчить про те, що арбітраж відіграє все більше значну роль у спорах, пов'язаних із торгівлею викидами.

Ймовірно найближчим часом у кліматичних спорах постане необхідність розкриття комерційної інформації, що стосується питань довкілля, через наслідки для державної політики. Це особливо актуально, коли представники громадськості безпосередньо є зацікавленими в спорі, або постраждали від впливу зміни клімату на навколишнє середовище. Підвищення прозорості арбітражних процесів може допомогти покращити сприйняття легітимності цих проваджень зацікавленими сторонами, наприклад, у вирішенні спорів між інвестором та державою, а також в інших сферах. Це буде особливо актуально, якщо арбітражні провадження стосуються ширших політичних питань, таких як кліматична політика та пов'язаний з нею вплив на навколишнє середовище [6].

¹ «Правила щодо прозорості в арбітражі між інвесторами та державами на основі договорів» (UNCITRAL, 2014) містять сукупність процесуальних правил, що забезпечують прозорість та доступність арбітражу між інвесторами та державами. Ці правила передбачають, що основні заяви сторін, звіти експертів та свідчення свідків, а також постанови та рішення арбітражного трибуналу мають бути доступними для громадськості [7].

У контексті кліматичних спорів існуючі судові чи інші механізми вирішення спорів можуть не мати юрисдикції або бути недостатніми для розгляду певних видів матеріальних претензій або предметів спорів за участю осіб, які не є сторонами базового договору (зокрема, інвесторів або бенефіціарних власників). За певних обставин, коли всі сторони-учасники належним чином та обґрунтовано погоджуються на те, що вони будуть зобов'язані, можуть бути використані арбітражні угоди². Наприклад, місцева група або населення можуть безпосередньо постраждати від інвестицій у нові або охоронювані лісові райони, що вплине на їхні засоби до існування та доступ до природних ресурсів. Аналогічно, населення може постраждати від створення вітрової електростанції або встановлення сонячних панелей, що вплине на орні землі або рибальство. За таких обставин арбітражна угода може запобігти численним судовим провадженням та забезпечити визначеність, можливість виконання та остаточність у коротші терміни, ніж ті, що можуть бути доступні через загальні суди.

Спори у справах про грінвошинг

Грінвошинг – це комунікаційна та маркетингова стратегія, прийнята компаніями або іншими організаціями. Вона полягає у висуванні екологічних аргументів з метою формування у громадськості іміджу екологічної відповідальності, тоді як це в дійсності не відповідає або недостатньо відповідає явному чи неявному змісту поширюваних повідомлень. «Зелене промивання» має ряд характерних ознак, які одразу видають фальшивість екологічності продукту. До таких ознак варто віднести надмірне висвітлення переваг продукції, відсутність будь-яких сертифікатів або надто абстрактні твердження: «100% натурально», «екологічне», «біоупаковка» тощо [9].

Випадки судових процесів у сфері грінвошингу включають позови проти компаній, які позначають свою продукцію як «екологічно чисту», і тому можуть нести відповідальність за скаргами щодо надання неправдивої інформації. Таке маркування часто використовується для створення хибного уявлення про те, що продукт або послуга є екологічно чистими, щоб скористатися довірою споживача. Цілком можливо, що судові позови щодо грінвошингу можуть бути використані для просування зобов'язань по досягненню нульових викидів, або для того, щоб зупинити компанії, які вводять в обман громадян, називаючи свою продукцію «зеленою».

Досить часто компанії у своїх зобов'язаннях щодо нульового рівня викидів натякають на використання технологій, що розвиваються, які допоможуть досягти їм своєї багаторічної мети. Однак в реальності це може призвести до того, що компанії визнають свої початкові цілі недосяжними та нереалістичними, а більш сумлінний споживач стане дедалі більш старанним у пошуку альтернативних продуктів.

Прикладом цього є справа щодо будівництва третьої злітно-посадкової смуги в аеропорту Хітроу та рішення у справі R (за заявою Friends of the Earth Ltd та інших) проти Heathrow Airport Ltd [10]. Апеляційний суд встановив, що Державний секретар транспорту порушив Закон про планування 2008 р., не надавши достатньо інформації щодо того, які плани будуть пов'язані із зобов'язанням уряду щодо скорочення викидів відповідно до Паризької угоди. Це рішення було оскаржено аеропортом Хітроу, в результаті чого Верховний Суд переглянув і скасував рішення, заявивши, що Державний секретар транспорту врахував наслідки Паризької угоди, але в будь-якому випадку не пов'язаний із самою угодою. Хоча апеляцію було успішно розглянуто, сам характер справи безперечно вплине на те, як компанії розглядатимуть свої довгострокові цілі у своїх зобов'язаннях щодо скорочення викидів вуглецю.

² Арбітражна угода - це угода сторін про передачу до арбітражу всіх або певних спорів, які виникли або можуть виникнути між ними в зв'язку з будь-якими конкретними правовідносинами, незалежно від того, чи мають вони договірний характер чи ні. Арбітражна угода може бути укладена у вигляді арбітражного застереження в контракті або у вигляді окремої угоди [8].

Позови щодо грінвошингу часто пов'язані з похідними позовами, за якими акціонери або інвестори подають до суду на компанію у зв'язку з розкриттям її корпоративної інформації, стратегічними судовими процесами, які підтримуються групами кліматичних активістів, або з позовами, поданими конкурентами, які прагнуть захистити свій бізнес та збільшити свою частку на ринку. Багато із цих позовів можуть бути вирішені шляхом арбітражу, особливо якщо статут компанії або аналогічні установчі документи містять арбітражне застереження.

Найбільш відомим прикладом позову про грінвошинг є справа «Client Earth vs Shell». У цій справі благодійна екологічна організація «Client Earth» була біоритарним акціонером Shell Plc. Суть справи полягала у порушенні директорами компанії Shell своїх статутних обов'язків згідно із Законом про компанії 2006 року щодо прояву розумної кваліфікації, обережності та старанності в управлінні компанією. Як зазначалось, заявлені порушення виникли внаслідок дій та бездіяльності директорів, пов'язаних зі стратегією Shell щодо управління ризиками зміни клімату [11]. «Client Earth» стверджувала, що директори Shell не запровадили належної стратегії для досягнення цільового показника щодо досягнення нульового рівня викидів. Цей спір розглядався публічно у Високому суді Англії. Однак подібні позови, кількість яких буде зростати з часом, також можуть розглядатися в арбітражі.

Також спостерігається зростання кількості позовів щодо грінвошингу, пов'язаних зі спорами щодо ланцюгів поставок. Ці спори можуть стосуватися скарг покупця про те, що продавець зробив неправдиві заяви про вплив проданих товарів на навколишнє середовище. Залежно від умов договору та чинного законодавства, покупець може мати різні підстави для пред'явлення такого позову. Наприклад, згідно з англійським законодавством покупець може стверджувати про порушення договору купівлі-продажу, включаючи порушення неточних умов про те, що «товари відповідатимуть опису» та «є достатнім для використання». Покупець також може пред'явити позов про обман на тій підставі, що продавець свідомо зробив неправдиві заяви про грінвошинг щодо проданого продукту.

У кожному з цих випадків ключовою сферою спору ймовірно буде те, чи є твердження продавця щодо впливу продукту на навколишнє середовище насправді хибними, і які втрати покупець фактично зазнав у результаті заяви про грінвошинг. Якщо базовий договір містить арбітражне застереження, то такі позови необхідно буде подавати до арбітражу.

Боротьба з грінвошингом важлива для забезпечення сталого розвитку та захисту навколишнього середовища, тобто він є проблемою глобального формату. Це необхідно, адже знання споживачів про екологічність того чи іншого продукту певним чином впливають на їхнє ставлення до зміни клімату в цілому. Спираючись на інформацію про те, що деякі компанії можуть зловживати «зеленими» маркуваннями та етикетками, люди прийматимуть більш свідомі рішення під час купівлі товарів, що в перспективі позитивно позначиться на кліматі.

Слід зазначити, що в міжнародному праві діє такий міжнародний документ, як Кодекс відповідальних екологічних маркетингових комунікацій, затверджений Міжнародною торговою палатою в 2021 році. «Основною вимогою цього Кодексу є те, що заяви мають бути об'єктивно правдивими, такими, що не вводять в обман, чіткими та обґрунтованими. Тому Кодекс відповідальних екологічних маркетингових комунікацій застерігає використання перебільшених, необґрунтованих тверджень, які можуть ввести споживачів в обман, змусивши їх помилково повірити в те, що продукція, послуги чи діяльність маркетолога є екологічно безпечними [12].

Оскільки зміна клімату є глобальною проблемою, безсумнівно є інші частини світу, де її вплив матиме руйнівні наслідки. Британські суди висловили готовність брати

участь у справах, які стосуються спорів з питань захисту довкілля, де наприклад, британські компанії або їх дочірні компанії беруть участь у проєктах на міжнародному рівні.

Одним із прикладів цього є Апеляційний суд у справі «Município de Mariana v. BHP Group (UK) Ltd». Дана справа стосується екологічної катастрофи в Бразилії, коли провалилася дамба Фундан, внаслідок чого загинуло 19 людей, а також були значні екологічні наслідки для місцевих громад та бізнесу. Внаслідок катастрофи постраждало близько 200 тис. осіб та підприємств, що мали збитки та пошкодження. Гребля належала двом бразильським компаніям, одна з яких було дочірньою компанією BHP Group (United Kingdom). Позивачі подали позови проти компанії до Суду з питань технологій та будівництва за непряме забруднення та відповідальність.

Це ще раз показує готовність британських судів розглядати позови, щодо яких предметом спору є екологічна шкода, завдана за кордоном. Питання збитків та шкоди, пов'язаної з екологічними ситуаціями, було предметом тривалих дискусій через положення Паризької угоди визнати важливість «запобігання, мінімізації та подолання збитків і шкоди» [13].

Спори щодо проєктів з відновлюваної енергетики

В останні роки спостерігається значне зростання суперечок, що виникають стосовно проєктів відновлюваної енергетики та інвестицій у чисту енергетику. Серед європейських країн-лідерів у виробництві та використанні відновлюваної енергії – це Норвегія (78%), Швеція (62%), Фінляндія (52%), Данія (47%), Латвія (45%), Австрія (43%) [14]. ЄС продовжуватиме сприяти двостороннім партнерствам та багатостороннім альянсам, існуючим та новим на міжнародних форумах та на різних рівнях, починаючи від угод про вільну торгівлю до партнерств за справедливий енергетичний перехід та зелених альянсів. В перспективі планується, що ЄС виділить 300 млрд. євро до 2027 року на проєкти глобального енергетичного переходу [15]. Прикладами проєктів відновлюваної енергетики є морські вітрові електростанції, гідроелектростанції, геотермальні електростанції водневі електростанції та проєкти по біомасі.

Ці проєкти часто призводять до суперечок, що виникають через численні договірні відносини, необхідні для їх завершення та подальшої експлуатації. До них належать спори щодо спільних підприємств, енергопостачання та будівництва, технологій, експлуатації та управління, а також ланцюгів постачання. Сторони, залучені до проєктів з відновлюваної енергетики, часто є міжнародними та надають перевагу арбітражу над судовими процесами через можливість уникнути національних судів та спрощену процедуру виконання арбітражних рішень в іноземних юрисдикціях.

В контексті екологічного права планування будь-якого комерційного проєкту відновлюваної енергетики передбачає отримання дозволів, ліцензій чи погоджень, необхідних для будівництва електростанцій. Це може включати оцінку впливу на довкілля, дозволи на планування, дозволи регуляторних органів, угоди про землекористування.

Зрозуміло, що проєкт не може бути реалізований без отримання необхідних дозволів, однак це не простий процес. Особливо це стосується проєктів відновлюваної енергетики, оскільки вони зазвичай реалізуються у віддалених, новозбудованих місцях, часто потребують велику територію та можуть мати вплив на довкілля, який може бути невизначеним та складним для оцінки (яскравим прикладом є вітрові електростанції). Такі труднощі можуть призвести до затримок в одержанні дозволів і, як наслідок, до суперечок при укладенні та виконанні контрактів.

Енергетичні спори можуть належати до різних категорій залежно від залучених сторін. Однак зазвичай зустрічаються дві категорії: спори між інвестором та державою, включаючи державні установи, а також приватні спори, що стосуються приватних компаній.

1. *Спори між інвестором та державою* – виникають в результаті порушення вимог інвестиційних договорів стосовно проєктів відновлюваної енергетики. Правові підстави для таких спорів:

Спори, що ґрунтуються на контрактах та дозволах – приватні компанії в енергетичному секторі часто укладають угоди з самою державою або державними компаніями. Наприклад, контракти на видобування та переробку нафти і газу укладаються з державою або національною нафтовою компанією. Ці угоди часто містять арбітражне застереження, яке передає майбутні спори на розгляд арбітражних комісій.

Договірні спори – такі договори можуть мати форму двосторонніх або багатосторонніх інвестиційних договорів. Прикладами багатосторонніх інвестиційних договорів є Договір Енергетичної хартії (ECT) та нині яка вже не існує NAFTA. Зокрема, Іспанія була стороною більшості арбітражів ECT у сфері відновлюваної енергетики: Isolux Netherlands, BV v. Kingdom of Spain (справа SCC V2013/153); Charanne BV and Construction Investments v. Spain (справа SCC № V 062/2012); Masdar Solar Wind Cooperatief U.A. v Kingdom of Spain (справа ICSID № ARB/14/1).

Спори, що ґрунтуються на внутрішньому інвестиційному праві – це спори, які вивпливають з інвестиційних договорів у енергетичній галузі. Національне законодавство та кодекси, спрямовані на заохочення іноземних інвестицій, можуть передбачати односторонню згоду держави перебування на арбітраж. Згода інвесторів зазвичай може бути виражена шляхом письмового повідомлення, адресованого державі, або шляхом подання запиту на арбітраж. На відміну від спорів, які виникають з договорів, пропозиція на арбітраж у внутрішньому законодавстві не завжди підлягає критерію громадянства [16].

З приводу енергетичних спорів, які зараз набувають особливого значення в умовах енергетичної кризи, – це спори між інвесторами та державою щодо перегляду процедури оцінки впливу на довкілля. Одним із таких прикладів можна назвати судовий спір, який розпочато з ініціативи громадської екологічної організації «Екологія-право-людина» щодо незаконності будівництва вітрового парку на Полонині Руна. У серпні 2021 року Закарпатський окружний адміністративний судне визнав документи про будівництво вітрових електростанцій (ВЕС) на Полонині Руні незаконними. Після того у травні 2025 року правоохоронці відкрили кримінальне провадження за ст. 239-1 ККУ (незаконне заволодіння ґрунтовим покритвом) стосовно будівельних робіт, які проводили компанії «Вітряний парк Турянський» та «Вітряний парк Полонина Руна-1». Йдеться про територію поблизу села Липовець, де проводились роботи для спорудження вітрової електростанції. Разом з тим у липні 2025 року Державна екологічна інспекція у Закарпатській області після перевірки будівництва фундаментів під вітряки на полонині заявила, що для будівництва вітряків на Полонині Руні не потрібно проводити оцінку впливу на довкілля [17].

Наразі на Полонині Руні процедуру оцінки впливу на довкілля щодо будівництва вітрових електростанцій призупинено через триваючі судові процеси щодо виділення земельних ділянок. Враховуючи, що нещодавно прийнято поправку № 103 до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав на землю власників об'єктів нерухомого майна, зруйнованих внаслідок бойових дій», через що стане можливим проєктування та будівництво енергетичних об'єктів без проведення оцінки впливу на довкілля [18].

2. *Приватні енергетичні спори* стосуються приватних компаній. Як правило, ці спори виникають з широкого кола транзакцій. Якщо приватні спори можна вирішити шляхом арбітражу, тоді вони підпадають під загальну категорію комерційного арбітражу, який ґрунтується на контрактах.

Можна виділити такі види приватних енергетичних спорів, що підлягають арбітражу:

Спори щодо спільних підприємств (СП) та договори про управління підприємством: в енергетичній галузі контракти, зокрема про створення та діяльність спільного підприємства, є поширеним явищем. Угоди про СП є ефективним інструментом для розподілу ризиків, збільшення капіталу та обміну досвідом для розвитку енергетичних проєктів. Завдяки договору про управління спільним підприємством сторони можуть призначити оператора, спільний операційний комітет, а також комерційну основу проєкту.

Спори, що виникають з приводу державного регулювання: як вище зазначалось, держави часто беруть участь у суперечках в енергетичному секторі. Регулювання тарифів та умов надання послуг часто є в центрі уваги енергетичних конфліктів. Крім того, втручання держав в енергетичні проєкти може знизити їх цінність та призвести до претензій щодо непрямої експропріації.

Висновки. На основі аналізу міжнародного права та судової практики у сфері захисту довкілля можна зробити такі важливі висновки:

1. Корпоративні спори в екологічному праві виникають в результаті невиконання комерційних договорів та інвестиційних проєктів, чи порушення відповідних зобов'язань, що є предметом міжнародних екологічних договорів, зокрема у сфері зміни клімату, регулювання трансграничного забруднення тощо. Якщо діяльність великих компаній призводить до масштабного забруднення навколишнього середовища, це питання не лише екологічного права та екологічної відповідальності, але й комерційного корпоративного права, оскільки діяльність

корпорацій та компаній є сферою корпоративних інтересів, а якщо вона має негативні наслідки, тоді це призводить до виникнення корпоративних спорів.

2. Корпоративні екологічні спори мають свої особливості, що зумовлено їх характером, правовими ознаками та механізмами їх вирішення. Основними ознаками таких спорів є: 1) має місце значне порушення екологічних інтересів чи заподіяна шкода довкіллю; 2) об'єктом таких корпоративних спорів є неправомірна діяльність комерційних організацій, що проявляється у порушенні комерційних угод, міжнародних зобов'язань чи порушення вимог інвестиційних проєктів; 3) сторонами корпоративних спорів в екологічному праві переважно виступають представники компаній (директори, інвестори), якщо це приватні корпоративні спори, а також компанії та держави в інвестиційних проєктах та концесійних угодах за участю держави.

3. Основними видами корпоративних екологічних спорів є: спори щодо проблеми зміни клімату; спори у справах про грінвошинг; спори щодо проєктів з відновлюваної енергетики. Спори щодо зміни клімату виникають внаслідок порушення міжнародних зобов'язань щодо виконання кліматичних угод, зокрема, у сфері скорочення парникових викидів та компенсації викидів вуглецю. Спори у справах про грінвошинг виникають через неправомірне використання компаніями екологічних позначень, коли це вводить в оману споживача. Спори щодо проєктів з відновлюваної енергетики виникають через порушення комерційних угод щодо будівництва енергетичних об'єктів, а також процедури оцінки впливу на довкілля та сертифікації, необхідні для здійснення таких проєктів.

ЛІТЕРАТУРА

- Buhler M., Terrapon Chl., Borio F. Arbitrating Corporate Governance Disputes. *The Guide to Climate Change and Related Disputes: Global Arbitration Review*. 2024. URL: <https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-climate-change-and-related-disputes/first-edition/article/arbitrating-corporate-governance-disputes> (дата звернення: 12.02.2026).
- The rise of ESG disputes: A growing concern for businesses (27 September, 2024). URL: <https://hamlins.com/insight/the-rise-of-esg-disputes-a-growing-concern-for-businesses/> (дата звернення: 14.02.2026).
- Priyana, Y. Corporate Legal Responsibility for Environmental Impacts in Industrial Activities. *Eastasouth Proceeding of Interdisciplinary Research*. 2023. Vol. 1. No. 01. P. 38-48. URL: <https://doi.org/10.58812/asir.v1i01.22>
- Prothero M. Corporate Power and Environmental Justice: How Corporate Law Exacerbates Environmental Harm and its Inequitable Distribution. *Systemic Justice Journal*, 2021. URL: <https://systemicjustice.org/article/corporate-power-and-environmental-justice-how-corporate-law-exacerbates-environmental-harm-and-its-inequitable-distribution/> (дата звернення: 14.02.2026).
- Resolving Climate Change Related Disputes through Arbitration and ADR: International Chamber of Commerce (ICC, 2019). URL: <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2019/11/icc-arbitration-adr-commission-report-on-resolving-climate-change-related-disputes-english-version.pdf> (дата звернення: 23.02.2026).
- Angelini M., Finizio S. Climate Related Disputes and International Arbitration. *The Guide to Climate Change and Related Disputes: Global Arbitration Review*. 2024. URL: <https://globalarbitrationreview.com/guide/the-guide-climate-change-and-related-disputes/first-edition/article/climate-related-disputes-and-international-arbitration> (дата звернення: 23.02.2026).
- UNCITRAL Rules on Transparency in Treaty-based Investor-State Arbitration: United Nations, 2014. URL: <https://uncitral.un.org/sites/uncitral.un.org/files/media-documents/uncitral/en/rules-on-transparency-e.pdf> (дата звернення: 23.02.2026).
- Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 25. Ст. 198.
- The Supreme Court of the United Kingdom: R (on the application of Friends of the Earth Ltd and others) (Respondents) v Heathrow Airport Ltd (Appellant). On appeal from: [2020] EWCA Civ 214. URL: https://supremecourt.uk/uploads/uksc_2020_0042_press_summary_30964b79b8.pdf (дата звернення: 23.02.2026).
- Задихайло Д., Вольвич Є. Грінвошинг: Міжнародний та національний досвід щодо протидії зловживанню суспільною екологічною акцентуацією. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 12. С. 195-201. URL: http://lsej.org.ua/12_2023/48.pdf (дата звернення: 23.02.2026).
- ClientEarth v Shell Plc & Ors.: has an opportunity been missed to reassess directors' duties vis a vis Climate Change risks? // Robert Grodon University Aberdeen: School of Law and Social Sciences Research Blog (April 26, 2024). URL: <https://rgu-ssls.blog/2024/04/26/clientearth-v-shell-plc-ors-has-an-opportunity-been-missed-to-reassess-directors-duties-vis-a-vis-climate-change-risks/> (дата звернення: 25.02.2026).
- Framework for responsible environmental marketing communications: International Chamber of Commerce (adopted of November 2021). URL: <https://iccwbo.org/wp-content/uploads/sites/3/2021/11/2023-ICC-Environmental-Framework-ENG.pdf> (дата звернення: 25.02.2026).
- Is commercial litigation going green? Environmental and greenwashing claims and how they will shape the law. *Courts and Tribunals Judiciary*. URL: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2022/11/Combar-Lecture-2022.pdf> (дата звернення: 25.02.2026).
- Renewable energy statistics: EUROSTAT (adopted of 16 December, 2025). URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Renewable_energy_statistics (дата звернення: 25.02.2026).
- Giorgi M. Europe seeks to lead the era of renewable abundance with €300 billion in investments. *Strategic Energy*. September 2025. URL: <https://strategicenergy.eu/europe-seeks-to-lead-the-era-of-renewable-abundance-with-e300-billion-in-investments/> (дата звернення: 25.02.2026).
- Resolving Energy Disputes Through Arbitration. *Aceris Law* (September 4, 2021). URL: <https://www.acerislaw.com/resolving-energy-disputes-through-arbitration/> (дата звернення: 25.02.2026).
- Верховна Рада не прийняла правку, яка дозволяла будівництво без оцінки впливу на довкілля (08/10/2025). URL: <https://zaholovok.com.ua/vr-ne-prinyala-pravku-yaka-dozvoljala-budivnytstvo-bez-otsinky-vplyvu-na-dovkillya> (дата звернення: 25.02.2026).
- Fedoriv I. Amendments to the Law to Benefit the Wind Farm Business Destroying the Carpathians: Who and How in Parliament Plans to Block Environmental Oversight? (12/08/2025). URL: <https://holka.org.ua/en/zminy-do-zakonu-pid-biznes-vitroparkiv-shho-nyshhyt-karpaty-hto-i-yak-u-parlamentni-planuye-zablokovaty-ekologichnyj-kontrol/> (дата звернення: 25.02.2026).

Дата першого надходження статті до видання: 23.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 16.03.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.03.2026